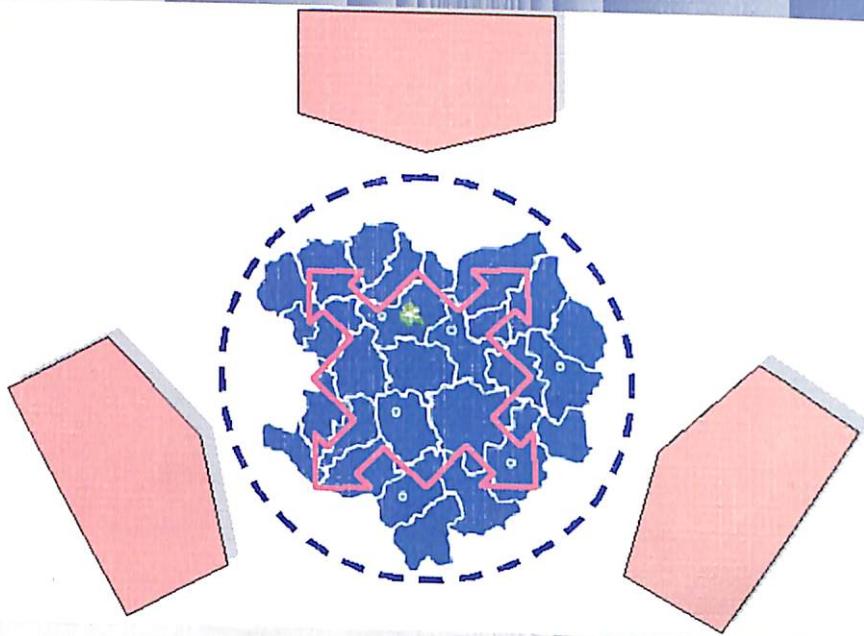

351.7
П23

Г.В. Пєвцов, О.М. Черкасов

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА РЕГІОНУ: ПРОБЛЕМА, КОНЦЕПЦІЯ ТА ШЛЯХИ ІІ РЕАЛІЗАЦІЇ

Видавництво
“Константа”

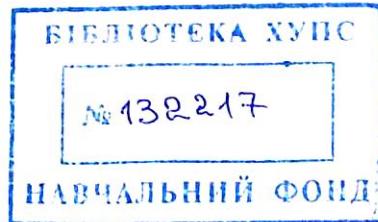
351.4
П23

Г.В. ПЄВЦОВ,
О.М. ЧЕРКАСОВ

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА
РЕГІОНУ:
ПРОБЛЕМА, КОНЦЕПЦІЯ
ТА ШЛЯХИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Монографія

A 1 3 6 7 0 5

Харків
Константа
2008

УДК 355.4:316.658
ББК 67.9 (4УКР)301.15
П23

*Рекомендовано до видання Вченюю радою
Харківського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
протокол №7/127 від 26 червня 2008 р.*

Рецензенти: Ю.О. Кущ – а.д.р.ж.упр., проф., зав. кафедри
регіонального управління та місцевого самоврядування ХарПІ НАДУ;
Ю.С. Лігум – д.т.н., проф., зав. кафедри міжнародної інформації та
інформатики Київ. міжнар. ун-ту; О.О. Труш – к.д.р.ж.упр., доц., зав.
кафедри європейської та євроатлантичної інтеграції і національної
безпеки ХарПІ НАДУ

Певцов Г.В., Черкасов О.М.
П23 Інформаційна безпека регіону: проблема, концепція та шляхи її
реалізації: [монографія]. – Харків: Вид-во "Константа", 2008. – 136 с.
ISBN 978-966-342-082-X

У монографії розглянуто теоретичні засади та прикладні питання
забезпечення інформаційної безпеки регіону. З системних позицій
проаналізовано сутність проблеми забезпечення інформаційної безпеки
регіону. Науково обґрунтовано і розроблено проект "Концепції (основ
регіональної політики) забезпечення інформаційної безпеки регіону
України". Запропоновано шляхи його впровадження в практику
регіональних органів державного управління та органів місцевого
самоврядування.

Для науковців і фахівців у сferах державного управління та
місцевого самоврядування, інформаційної політики, інформаційної
безпеки держави та інформаційного протиборства (боротьби), а також
слушачів магістерської підготовки з державного управління. Може
бути корисною фахівцям у галузях юридичних та військових наук.

Табл. 3. Іл. 19. Бібліogr. 225 назв.

ISBN 978-966-342-082-X

УДК 355.4:316.658
ББК 67.9 (4УКР)301.15
© Г.В. Певцов, О.М. Черкасов, 2008
© Видавництво "Константа", 2008

ВСТУП

Усі етапи становлення людської цивілізації супроводжувалися зіткненнями інтересів у політичній, економічній та інших галузях розвитку територіальних співтовариств (держав), що супроводжувалося протиборством в інформаційно-психологічній сфері. Сучасне суспільство характеризується бурхливим розвитком інформаційних технологій, що є передумовою зростання ролі та вдосконалення технологій інформаційно-психологічного протиборства.

Останнім часом спостерігається сплеск досліджень з основ інформаційної безпеки держави, створення теоретичних зasad інформаційного, інформаційно-психологічного протиборства, що мають надати можливість з єдиних методичних позицій вирішити основні завдання планування і ведення інформаційного протиборства (боротьби) в різних сферах життєдіяльності держави, її оборонних та правоохоронних органів. І цей процес не є випадковим. Його необхідність обумовлена зростанням злочинності й загостренням інформаційно-психологічного протиборства (боротьби) в міжнародному і внутрішньодержавному інформаційному просторі.

Значним внесоком у теорію інформаційного протиборства стали дослідження В.А. Голубєва [92 – 93], Г.В. Грачова [95], Г.Г. Кара-Мурзи [116], Г.Г. Почепцова [176 – 182], С.П. Растворгугея [185 – 188], А.О. Рося [189; 190; 205; 206; 208], І.С. Руснака [191; 216], А.А. Стрельцова [201] та інших вітчизняних і зарубіжних вчених. Більшість робіт у цій галузі присвячено концептуальним зasadам створення моделі ведення сучасної інформаційної війни на загальнодержавному рівні під час міждержавних політичних і економічних конфліктів, підготовки й ведення воєнних дій. Проте інформаційні війни та конфлікти можуть виникати не лише між державами. У деяких випадках проведення заходів щодо інформаційного захисту може бути потрібно і на регіональному рівні в мирний час. При цьому умовами виникнення інформаційних конфліктів є виборні кампанії, боротьба політичних і економічних еліт за сфери впливу, їх переділ корупційними й кримінальними елементами та групами, підготовка і проведення терористичних актів тощо. Часто ці конфлікти обтяжуються міждержавним інформаційно-психологічним протистоянням.

Основними загальними передумовами, що сприяють виникненню інформаційних конфліктів в регіоні та державі, є:

- зростання ролі філософсько-правових і морально-психологічних аспектів сучасного політичного протистояння;
- бурхливий розвиток інформаційних технологій, що впливають на свідомість і підсвідомість людей;

- відсутність кордонів інформаційних просторів держави та її регіонів;
- зростаюча роль керівних кадрів в системах державного управління і місцевого самоврядування, на які можуть бути спрямовані зусилля інформаційних дій.

Особливістю, що відрізняє внутрішньодержавні інформаційні конфлікти, є відсутність зовнішнього ворога. Основним чинником, що викликає виникнення регіонального протиборства в інформаційній сфері, є не посягання на незалежність і територіальну цілісність держави, а небіг політичних, економічних, соціальних або духовних інтересів. Застосування інформаційних технологій, розроблених для захисту безпеки Збройних Сил України (див., наприклад, [205]), і держави в цілому, стримується великою кількістю особливостей ведення інформаційної боротьби не стільки потенційним або реальним супротивником, скільки з нинішніми політичними опонентами та фінансовими групами.

Тому для вирішення завдань забезпечення регіональної інформаційної безпеки потрібен розвиток:

- поняттяного апарату;
- моделей конфліктуючих сторін і самого конфлікту;
- тактики і стратегії ведення інформаційного протиборства (боротьби);
- теорії та практики побудови регіональної системи забезпечення інформаційної безпеки регіону;
- теорії та практики управління регіональною системою забезпечення інформаційної безпеки регіону;
- теорії та практики регіонального державного управління і місцевого самоврядування в умовах ведення інформаційного протиборства.

Дотепер у відомих джерелах ці проблеми не знайшли відображення, достатнього для побудови регіональної системи забезпечення інформаційної безпеки. Ще не прийнято Концепцію забезпечення інформаційної безпеки держави, проект якої запропоновано ще у 2001 р. [183]. Про розробку проекту аналогічної концепції регіонального рівня публікації відсутні.

З точки зору практики побудови регіональної системи забезпечення інформаційної безпеки на сьогодні найбільш актуальним є проведення комплексу досліджень, спрямованих на розробку і введення в дію "Концепції (основ регіональної політики) забезпечення інформаційної безпеки регіону України", на реалізацію якої мають бути спрямовані подальші наукові дослідження. Пропонована робота покликана частково вирішити дану проблему. У ній розглянуто теоретичні засади та прикладні питання забезпечення інформаційної безпеки регіону, науково обґрунтовано й розроблено проект (варіант) "Концепції (основ регіональної політики) забезпечення інформаційної

"безпеки регіону" та запропоновано шляхи її впровадження в регіональні органи державної влади та місцевого самоврядування. У проекті Концепції визначено правові та організаційні засади створення регіональної системи забезпечення інформаційної безпеки органів державного управління та органів місцевого самоврядування, а також населення регіонів України, особливості її побудови. Вона призначена для використання органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування регіонального рівня.

Інформаційна безпека — це нова галузь знань, яка бурхливо розвивається. Для вирішення численних різнопланових теоретичних і практичних завдань, що виникають при досліджені проблеми забезпечення інформаційної безпеки регіону, необхідне застосування великої кількості принципів, способів і підходів, понять і категорій, що притаманні різним теоріям та наукам: державного управління, місцевого самоврядування, інформації та її захисту, воєнної науки, теорії управління, теорії складних систем, теорії прийняття рішень тощо. Цей далеко не повний список ще буде поповнюватись у міру розвитку теорії інформаційної безпеки та втілення її в практику органів державного управління та органів місцевого самоврядування..

У теорії інформаційної безпеки, як і в багатьох інших молодих науках, хоча й існує багато дослідників і публікацій в наукових та популярних виданнях, але ще мало визнаних авторитетів, немає сталої аксіоматики та термінології. Тому одним із завдань, які автори ставили перед собою, було проаналізувати якомога більш широкий спектр нормативно-правових актів і публікацій з проблеми, що розглядається, та суміжними з нею. Назви більшості з використаних джерел наведено у відповідному списку, а терміни, що використані, — в тезаурусі (додаток А).

У монографії лише конспективно сформульовано проблему забезпечення інформаційної безпеки регіонів і відображені погляди авторів на можливі напрями її розв'язання. Тому ми сподіваємося, що поряд із матеріалом книги, список використаних джерел і тезаурус стануть координатами відправних точок, з яких читачі розпочнуть поглиблене вивчення проблеми та розвиток підходів до її вирішення.

Автори висловлюють подяку рецензентам монографії А.держ.упр., проф. Ю.О. Кущу, д.т.н., проф. Ю.С. Лігуму та к.держ.упр., доц. О.О. Трушу за увагу до роботи, критичні зауваження та поради, що сприяли покращанню її змісту.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
Розділ 1. ПРОБЛЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ ТА Й ЗВ'ЯЗОК З НАЦІОНАЛЬНОЮ БЕЗПЕКОЮ УКРАЇНИ	6
1.1. Регіон як складна динамічна система та його інформаційні підсистеми	6
1.2. Інформаційна структура регіону	18
1.3. Інформаційна безпека регіону – важливий компонент національної безпеки України	21
1.4. Загрози національним інтересам і національній безпеці України в інформаційній та пов'язаних з нею сферах	24
1.5. Основні теорії інформаційного протиборства та забезпечення інформаційної безпеки регіону	28
1.6. Модель інформаційного конфлікту на основі методів системного аналізу	40
1.7. Можливі прийоми інформаційного впливу на регіон	42
1.8. Основні нормативно-правові акти та стан наукових досліджень у сфері забезпечення інформаційної безпеки	43
Розділ 2. ПРОЕКТ КОНЦЕПЦІЇ (ОСНОВ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ) ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ	48
2.1. Загальні положення і принципи	48
2.2. Пріоритети регіональних інтересів України в інформаційній сфері	53
2.3. Загрози інформаційній безпеці регіону	55
2.4. Джерела загроз інформаційній безпеці регіонів України	58
2.5. Основні напрями регіональної політики забезпечення інформаційної безпеки України	61
2.6. Методи забезпечення інформаційної безпеки регіонів України	65
2.7. Повноваження суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки регіону	67
2.8. Основні функції суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки регіону	69
2.9. Контроль за здійсненням заходів щодо забезпечення національної безпеки регіону	70

Розділ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ РЕГІОНАЛЬНИХ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ	71
3.1. Основні прийоми забезпечення регіональних інтересів в інформаційній сфері	72
3.2. Першочергові заходи з реалізації регіональних інтересів в інформаційній сфері	75
3.3. Система забезпечення інформаційної безпеки регіону	81
3.4. Алгоритм управління інформаційним захистом регіону ...	86
3.5. Алгоритм інформаційно-психологічного впливу на об'єкти захисту інформаційної безпеки регіону	88
3.6. Алгоритм визначення об'єктів інформаційного впливу	93
3.7. Специфічні загрози безпеці регіональних органів державного управління та органів місцевого самоврядування в інформаційній сфері	94
ВИСНОВКИ	96
ДОДАТКИ	100
Додаток А. Тезаурус	100
Додаток Б. Структурні підрозділи Харківської обласної державної адміністрації	110
Додаток В. Постійні комісії Харківської обласної ради	110
Додаток Г. Постійні комісії Харківської міської ради V скликання	111
Додаток Д. Основні виконавчі органи Харківської міської ради V скликання	111
Додаток Е. Структурні підрозділи Чугуївської районної державної адміністрації	112
Додаток Ж. Постійні комісії Чугуївської міської ради	112
Додаток З. Структурні підрозділи виконавчого комітету Чугуївської міської ради	112
Додаток К. Метод прогнозування об'єктів інформаційного впливу на основі нечіткої моделі процесу інформаційного протиборства сторін	113
ЛІТЕРАТУРА	121

Наукове видання

**ПЕВЦОВ Геннадій Володимирович
ЧЕРКАСОВ Олександр Михайлович**

**ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА
РЕГІОНУ:
ПРОБЛЕМА, КОНЦЕПЦІЯ
ТА ШЛЯХИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ**

Монографія

Редактор
Комп'ютерна верстка

*Л.М. Авраменко
Г.П. Іванова*

Підписано до друку 22.08.2008. Форма 60x90¹/₁₆. Папір офсетний.
Друк офсетний.
Умов. друк.арк. 7,90. Обл.-вид. арк. 7,4. Наклад 500 прим.

Надруковано у друкарні видавництва "Константа"
61145, м. Харків, вул. Космічна, 26, тел. (057) 717-66-21